

Transcriptie interview met Ria Molenaar-van der Vos

Inhoudsopgave:

Geboorte in Leiden, jeugd in de Vogelwijk: pag. 1;
Herkomst vader en moeder en hun beider families: pag. 1;
Beroep vader en beroep grootvader: pag. 1 t/m 2;
Ouderlijk huis, samenstelling gezin: pag. 2 t/m 3;
Rol van katholieke geloof en socialisme: pag. 3 t/m 4;
Lidmaatschap van AJC: pag. 3 t/m 4;
Sfeer ouderlijk gezin en financiële omstandigheden: pag. 3 t/m 4;
Contacten via socialisme: pag. 5;
Rol in het verzet tijdens WO 2: pag. 5;
Lagere school in Oegstgeest: pag. 5 t/m 6;
Vervolgopleiding: pag. 6 t/m 7;
Leven in de Vogelwijk: pag. 7 t/m 8;
Hobbies: pag. 8 t/m 9;
Oorlog: pag. 9 t/m 10;
Werk in Leiden: de familie Van Eecke: pag. 10 t/m 11; Van Wijk en Heringa: pag. 11 t/m 12; Degens en Scheeren: pag. 12;
Verloving en huwelijk: pag. 12 t/m 13;
Overlijden vader: pag. 13;
Werk bij Vianda: pag. 13 t/m 14;
Werk echtgenoot en gezinsleven: pag. 14 t/m 15;
Werk in buurthuizen en peuterspeelzaal (organisatie en praktisch werk): pag. 16 t/m 18;
Overlijden van echtgenoot, kleinkinderen: pag. 18;
Werk in buurthuis De Mors met vrouwengroep: pag. 18.

Interview:

I-1: We zijn vandaag bij mevrouw Ria Molenaar-van der Vos voor een interview voor het project De Stem van Leiden. We beginnen met de vraag of u uw volledige naam en geboortedatum wilt vermelden.

G: Maria van der Vos, 7-6-1940.

I-1: Waar bent u geboren?

G: Academisch Ziekenhuis Leiden.

I-1: Geboren Leidenaar?

G: Ja, moet dan wel. Dan blijf je Leidenaar!

I-1: Waar heeft u gewoond?

G: In de Vogelwijk Leiden: in de Leeuwerikstraat [nr. 41b], tegenover de Annakliniek.

I-1: Kunt u iets vertellen over uw ouders en uw familie, waaruit u stamt?

G: Mijn vader – de familie Van der Vos – kwam uit een gezin met 10 kinderen. Zijn vader had een tuinderij, op de rand van Voorschoten. Ik dacht dat het nog Voorschoten was, waar nu de Intratuin is. In zijn jeugd was dat grond van zijn vader.

Mijn moeder woonde in de Pieter Huibertshof. Dat was tegen de Morssingel aan. Dat is in de Haverzakbuurt. En de Haverzakbuurt is in de oorlog per ongeluk gebombardeerd.

I-1: Dat is richting het station? Tussen het station en wat nu het Museum van Volkenkunde is?

G: Nee. Daarvóór. Dat is nu een parkeerplaats. Ze hebben die hele wijk afgebroken. Ze hebben daar die afschuwelijke flat neergezet en een parkeerplaats. Dat was een heel grote woonwijk.

I-1: Daar is uw moeder geboren?

G: Ja. En mijn opa is familie van Van der Waals. Zo heet mijn moeder uiteraard ook. De Van der Waalsstraat is naar een oom van haar vernoemd.

I-1: Wat was het belang van die oom?

G: Een of andere professor. In de Professorenwijk.

I-1: Professor Van der Waals? Dat was een beroemdheid. Ik weet niet wat zijn vak was, maar hij is een bekend wetenschapper. [prof. dr. J.D. van der Waals, wis- en natuurkunde]

G: Ja. Mijn zoon werd er altijd om geroemd. Die had interesse in dat soort dingen.

I-1: Uw vader was tuinder?

G: Nee. Dat was mijn opa. Mijn vader was huisschilder. Afschilder noemden ze dat. Hij hing aan dakgoten. Als je bij V & D op het terras zat, zag je die letters op die dakgoten. Weet je wel, dat schrift. Dat soort dingen deed mijn vader.

I-2: Fijnschilder eigenlijk?

G: Nou ja, afschilder noemden ze dat.

I-2: Maar wel speciale dingen?

G: Ja: letters, domino, dat soort dingen.

I-1: Versieringen, afbeeldingen?

G: Ja.

I-1: Dus artistiek toch wel?

G: Hij had kunstschilderen als hobby. Dat ligt in het verlengde. Er hangt nog een schilderij boven.

I-1: Uw vader had een schildersbedrijf?

G: Nee. Geen schildersbedrijf. Mijn vader is van 1905. Toen hij de werkende leeftijd kreeg, kreeg je de crisistijd. Het was heel moeilijk om aan werk te komen. Hij heeft zelfs nog een poosje geholpen bij het vrijwilligerswerk bij de stichting van de Leidse Hout. Ik ben er gisteren geweest: 90 jaar.

I-1: Was uw vader dus in loondienst?

G: Ja.

I-1: Bij welk bedrijf?

G: In Den Haag ergens. Verschillende bedrijven. Waar hij maar werk kon krijgen.

I-1: Werkte hij ook in Leiden?

G: Nou ja, veel in Den Haag. En privé-dingen in Leiden inderdaad.

I-1: Verdiende hij er een goede boterham aan?

G: Nou ja, we hebben nooit armoede gekend. We hebben altijd brood met beleg gehad. Meer kan ik niet zeggen. We woonden natuurlijk hartstikke goed: toch wel in een goede wijk. En de onderlinge verstandhouding tussen en het verband met de burens, die allemaal in hetzelfde patroon van leven zaten toentertijd, vlak voor de oorlog en de crisistijd, – wat hebben we allemaal niet meegemaakt - we hebben daar een wereldtijd gehad.

I-1: Ik herinner uit het kennismakingsgesprek dat de vader van uw moeder lantarenaansteker was.

G: Lantarenopsteker!

I-1: Dus de grootvader van moederskant?

G: Ja.

I-1: Kunt u daar iets over vertellen?

G: Dat was geweldig. Ik vond dat zo mooi. Wat dan ging mijn moeder – die had een vriendje – dan wilde ze een eindje gaan wandelen en zei ze: “Niet daar hoor, want daar komt mijn vader langs, want die moet de lantaarns opsteken”. Want dan werd ze gesnapt!

I-1: Hoe ging dat in zijn werk?

G: Dat zou ik niet weten. Het was een lange stok. Ik denk dat het een soort gasverlichting was toentertijd. Dan ging dat lampje – dat was geen elektrische ontsteking - met een gaskaarsje aan.

I-2: Hoe ging dat weer uit? Moest hij dat ook weer uitzetten?

G: Als je het gas uitdoet, houdt het op hè?

I-2: Deden ze dat centraal uit?

G: Dan moet je bij de lichtfabriek moeten kijken hoe die functie was.

I-2: Heeft u daar geen idee van?

G: Nee.

I-1: Het was niet zo dat hij handmatig aan het begin van de avond de lantaarns aanstak en 's morgens weer uitdeed?

G: Nee, hij liep de lantaarns langs en stak die met die lange stok inderdaad aan. Een lange stok met een kaarsje of ik weet niet wat. Het waren gaslantaarns, denk ik.

I-1: Uw moeder is geboren in de Pieter Huibregtshof? In de Haverzakbuurt?

G: Ja. Het straatje bestaat nog naast de ANWB. Vroeger heette hij Pieter Huibertshof en nu heet het anders. Het heet nog Pieter Huijbers maar nu pad of.....[Pieter Huibertsgang]; in elk geval heeft het een andere naam gekregen. Het was een heel mooi straatje en de tuinen grensden aan de tuinen van de singel. Dus het was best wel een groen gebied. Het waren eigen huizen: het waren koophuizen.

I-1: Dus een zekere welstand?

G: Ja.

I-1: Was het huis, waar u als kind bent opgegroeid, een koophuis?

G: Nee. Dat is ook een project geweest in de crisisjaren, maar die raakten ze niet kwijt, want de huren waren te hoog. Toen zijn die in tweeën verwoond. Je had wel één voordeur. Dat bracht natuurlijk best wel veel problemen met zich mee. Het werd in tweeën verhuurd.

I-1: Een boven- en benedenwoning?

G: Ja. Wij woonden boven.

I-1: Hoe groot was uw huis? Kunt u het beschrijven?

G: Ons huis was een voorkamer, een slaapkamer, een keuken, een klein kamertje en dan de zolder. Daar waren kamer gebouwd.

I-1: Hoeveel kinderen?

G: Ik had één zusje.

I-1: Twee kinderen. Dus geen groot, jaren dertig-gezin?

G: Nee. Mijn vader had daar zijn bekomst van, wat ik altijd van begreep. Hij kwam zelf uit een gezin van 10 kinderen. En mijn moeder uit een gezin van zeven.

I-1: Kunt u iets over het gezin vertellen? Was uw vader godsdienstig, was hij politiek actief met overtuigingen?

G: Mijn vader is christelijk opgevoed. Zijn vader was niet altijd zo'n lieve man. Ik kan me ergens wel voorstellen: als je 10 kinderen voeden moet, hebt je het druk hebt. Maar dan moesten ze helpen op de tuinderij. Op een gegeven moment zag hij een visje in de sloot en toen heeft hij zijn klompen uitgedaan en toen schopte zijn vader hem de sloot in. Toen zei hij: "Als je niet werkt, krijg je geen eten". Zo zijn die kinderen grootgebracht. Dat heeft er bij hem ingehakt, want dat verhaal heeft hij me tig-keer verteld.

Met de tantes hadden we wel goede contacten. Hij met zijn zussen. Daar kwam ik, want ik werd altijd meegenomen. Maar ik was twaalf toen hij overleed.

I-1: Hij is 1952 overleden?

G: Nee: 1953. [Jacobus Hermanus van der Vos jr., geb. 13-7-1905, tr. 13-7-1938 Margrietha Johanna van der Waals; hij overl. 19-8-1953]

I-1: Uw vader was christelijk. En uw moeder?

G: Mijn opa zat dus vooraan. Hij was ouderling in de kerk. En mijn vader zei: "Dat noemen ze christelijk, wat hij doet". Mijn vader is finaal overgegaan naar de andere kant. Die was 'rood'. Hij is in Den Haag nog bij Drees binnen geweest. Meneer Van Eck was ook van de socialistische partij. In die kringen verbleef hij.

Toen ik elf was en naar de padvinderij wilde, zei hij: "O nee. Dat is te militaristisch. Dat mag jij niet. Je mag wel naar het AJC. Ik breng je daar wel naar toe". Dat was de Arbeiders Jeugd Centrale. Die zat in de Caeciliastraat. Daar hebben wij – mijn man en ik - dus later de vereniging voortgezet, ook toen de club niet meer bestond. We zijn toen een eigen stichting begonnen. We hebben elkaar daar ook leren kennen. De burgemeester was daar zondag wel eens langs en dan zei hij: "Ik vind het zo heerlijk dat jullie die kinderen bezighouden". Toen wij wilden stoppen, is de burgemeester komen vragen of dat niet... En hij is ook komen vragen of mijn man – die werkte bij de marine – niet van het jeugdhuis zijn beroep wilde maken. Want ze zaten om zulke dingen verlegen.

I-1: Was uw moeder christelijk of ook 'rood'?

G: Op een gegeven moment wel. Ergens had mijn moeder nog wel... Ik heb in Oegstgeest op zondagschool gezeten. Maar van mijn vader hoefde dat niet, maar hij zei: "Als jij dat wilt, prima." Maar mijn moeder had het op een gegeven moment ook gehad.

I-1: Stemde ze SDAP?

G: Zeker weten!

I-2: Heeft u ook van die dagen meegemaakt?

G: De eerste mei is heel belangrijk. In de Leidse Hout.

I-2: Hoe ging dat?

G: Met de AJC. Dan gingen we de straat uit met vlaggen voorop en dan gingen we naar de Leidse Hout. Dan werd de Meiboom neergezet en dan dansten we om de Meiboom. Je ziet het ook nog wel in andere landen. Hongarije en dat soort landen hebben dat ook. Je hebt een lint in je handen en dan dans je rond die paal en dan ga je door elkaar en weef je de linten tot een patroon.

I-2: Op de Vrije School doen ze het ook nog, op het zomerfeest. Het is een heel mooi gezicht.

G: We hadden natuurlijk vanuit de AJC uit, zolang ik me dat nog kan herinneren, het mei-spel in de Stadsgehoorzaal. Op de eerste mei had je vrij. Niet alle scholen stonden daarachter, maar daar had mijn vader maling aan. Hij zei: "Dat is onze dag en dat gebeurt." Toen heeft hij een brief geschreven dat het hem erg speet, maar dat wij daarachter stonden en dat ik op die dag vrij was. We deden een toneelstuk met de kinderen. Alle kinderen deden mee. Er was er niet één uitgezonderd. Iedereen had een rolletje.

I-1: Dat waren alle leden van de AJC?

G: Ja.

I-2: De AJC kwam voort uit de partij?

G: Ja, de Arbeiders Jeugd Centrale.

I-2: Was het een onderdeel van de SDAP?

G: Nee. Het was een zelfstandige vereniging. Het hoofdkantoor was in Amsterdam, maar we hadden eigen huizen. Eén van de bekendste huizen was de Paasheuvel in Vierhouten. We hadden een terrein in Schaijk, we hadden een zeilschool, in Wijlre een camping, in Schaijk hadden we er een, in Drenthe. Die zijn afgestoten. Maar in Wijlre, je bleef er naartoe trekken. Waar je het altijd heel fijn gehad had. Daar is mijn man jammer genoeg plotseling overleden. Dat was een drama. [overl. 2-8-1980]

I-1: Was het een vrij tolerant gezin? Er waren politieke overtuigingen, maar u mocht wel naar de zondagschool. Vond u uw opvoeding tolerant?

G: Ja. Ik mocht alles binnen grenzen. Maar mijn vader was, terwijl hij dat als kind niet had meegekregen, erg vooruitstrevend. Mijn moeder is haar hele leven lid van Het Volkshuis geweest. En die ging één week per jaar op vakantie, toen ze heel jong was, maar ook toen ze getrouwd was. Want daar stond hij op. Hij zei: "Jij gaat met je vriendinnen die week uit". Dat had je in die tijd niet zo vaak. Het was allemaal wel beknibbelen. De bus bijvoorbeeld ging niet verder dan de poort en dan moesten ze een eind met de koffers lopen. Dat was altijd je van het. Al die vriendinnen waren tantes. Tante die en tante die.

I-2: De AJC was een familie?

G: Ja. Het Volkshuis heeft nog heel lang een terrein in Noordwijkerhout gehad, met huisjes. Die verhuurden ze aan de mensen. Daar stond een soort opslagschuur bij. Die heeft mijn vader in zijn vrije zondagen helpen schilderen. Als beloning – want financieel konden ze er anders niet terecht – kreeg hij een gratis week dat we daar naartoe gingen. Op mijn leeftijd gebeurde dat heel zelden dat je op vakantie ging. Het was nog niet zo lang na de oorlog. Het was een heel andere tijd.

I-2: Het was wel de tijd dat de arbeidersontwikkeling begon, denk ik?

G: Ja.

I-1: ik wil terugkomen op uw contacten met Dirk van Eck. Kunt u iets daarover vertellen?

G: Meneer Van Eck woonde op Pomona. Mijn tante is daar nog een poosje geweest in huis. Ze hielp daar. Ze hielp daar, maar was zelf getrouwd. Ze woonde in Oegstgeest en had een loodgietersbedrijf. Maar ze was daar dus wel. De familie Van Eck kreeg een aangenomen zoon: Kees. Daar moest even geholpen worden natuurlijk. Toen heeft mijn tante geholpen. De AJC bracht daar aubades op 1 mei.

I-1: Bij meneer Van Eck?

G: Ja, aan de achterkant in de tuin bij de Nachtegaallaan.

I-1: Wat was de connectie van Dirk van Eck met de AJC?

G: Het socialisme.

I-1: Hij was socialist?

G: Ja.

I-2: Aubades brengen. Dat deed ik op Koninginnedag. Maar u deed het op 1 mei?

G: Ik kan me nog herinneren dat ik in de tuin stond en legden we bloemen neer en dan kregen we een snoepje. Geweldig!

I-2: Was Dirk van Eck de koning van de arbeiders?

G: Niet alleen hij. Er waren er wel meer, maar voor ons in die buurt... Hij was een vriend van mijn vader. Die kwam daar veel voor overleg. Ze hebben daar ook de oorlogstijd meegemaakt. Daar is heel veel gebeurd. Of meneer Van Eck in die ploeg heeft gezeten, weet ik niet. Maar mijn vader was in zo'n verzetsgroep. Niet dat hij de leiding had. Dat was meneer Spoormeester [D. Spoor, Johan de Wittstraat 40]. Die was van het postkantoor in de Johan de Wittstraat in de Raadsherenbuurt. Maar wij woonden in de Vogelbuurt. Daar had je meneer Nagel, die was tuinman van de Annakliniek, en meneer Van Rijn. Dat was een hele groep mensen en die verzorgden de onderduikers. In Poelgeest heb je een theehuis [kapel, jagershuis] bij de Kwaaklaan. Helemaal aan het einde staat een koepel. Daaronder zaten dus onderduikers. Die werden met bootjes van eten voorzien. Maar dat moest allemaal stiekem. Dus niet in een week twee keer dezelfde mensen en dat soort dingen.

I-1: Uw vader zat dus in het verzet?

G: Ja, hij hielp, wanneer dat nodig was.

I-1: Heeft u meegemaakt dat u gediscrimineerd werd, omdat u 'rood' was?

G: Nou, niet echt. Ik werd wel eens geplaagd. Mijn vader zei: "Als ze zeggen: je bent een 'rooie', moet je zeggen: "Nee hoor, ik heb blond haar en jij hebt die kleur". Nee, dat werd geaccepteerd.

I-1: U zat in Oegstgeest op school? Op welke school zat u?

G: Ja. Ik zat eerst op de Leidse Houtschool, want ik woonde officieel in Leiden en als Leidse ingezetene mocht je in Oegstgeest niet op school. Dat was gewoon een drama. Ik ben in de eerste klas heel erg ziek geworden, kreeg allemaal waanvoorstellingen 's nachts. Ik kon niet meer slapen. Toen is onze huisarts bij ons gekomen, die heeft het zo eens aangekeken drie nachten. En die zei: "Ik weet wat er aan de hand is". En die heeft er werk van gemaakt. Toen ben ik via de huisarts – op medische indicatie, maar toen heette dat niet zo – op de Terweeschool terecht gekomen, in de tweede klas. Ik had wel in de Deutzstraat bij juffrouw Annie op de kleuterschool gezeten.

I-1: Is dat ook Oegstgeest?

G: Ja; daar is Jan Wolkers geboren.

I-1: Contact gehad met de familie Wolkers?

G: Nee, niet echt. Hij was een stuk ouder. De school heet nu Gevers-Deutz Terwee. En ik heb er 23 jaar tussenschoolse opvang gedaan.

I-2: Was dat vrijwilligerswerk?

G: Nee nee. Na het overlijden van mijn man moest ik zorgen voor een inkomen natuurlijk. Ik heb in kinderhuizen gewerkt en waar je maar wat verdienen kon. Misschien was het deels mijn opvoeding, maar ik heb altijd geprobeerd om thuis te zijn als de kinderen uit school kwamen. Ik ben dat werk gaan doen, toen Ilona – mijn jongste dochter - na tweeën kwam ze uit school: het voortgezet onderwijs en dan was ik om half vier thuis. De kinderen misten al genoeg. Liever een boterham minder dan gebrek aan aandacht.

I-1: Even terugkomen op uw lagere school. Was u een goede leerling?

G: Middelmatic. Ik was geen uitbinker, maar ik vond het erg leuk allemaal.

I-2: Vond u alle andere dingen leuk?

G: Haha. Ja! Maar er waren ook interessante dingen, vonden wij dan. We kregen een jongen in de klas. Dat was een repatriant na 1948 uit Indonesië. Die had in een Jappenkamp gezeten. Die had zo'n lelijke arm. Die verhalen! Dat vonden we echt niet te geloven. Oegstgeest heeft natuurlijk door de marine heel veel Indonesische mensen opgevangen. In mijn kennissenkring zijn er heel veel.

I-1: Na de lagere school?

G: Ben ik naar de vakschool gegaan.

I-1: Waar was die?

G: Aan het Galgewater. Die was katholiek. Dat heeft mijn moeder doorgedruwd, want die vond de andere vakschool aan de Groenhazengracht..... dat mag ik haast niet zeggen!

I-2: Ik ben daar leerkracht geweest.

G: Mijn moeder vond dat niets. Daar zaten zulke rare kinderen. Ze zei: "Nee, dat niet". De andere was netter. Sorry hoor. Zo is het mij verteld.

I-1: Waar zat die vakschool aan het Galgewater? Het grote gebouw links?

G: Ja. Het is nu een internationale school.

I-1: Heel monumentaal?

G: Ja. Heel grote school. Het was heel leuk. Er was een Kerstspel. Ik was Maria. Kan je je dat voorstellen? Je deelt overal aan mee. Bij de trappen. Dan stond je boven. Alle leerlingen beneden en dat moest je een toneelspel doen.

I-1: Kunt u iets over de vakopleiding vertellen. Wat voor opleiding was dat?

G: Je had eerst een primaire opleiding. Dat was een algemene opleiding van twee jaar. Dan splitste zich dat uit. Dan had je huishoudkundigen, naaisters en kooksters. Ik heb na de primaire de huishoudkundige gedaan, want dat was mijn aanloopje naar de kinderverzorging. Die opleiding wilde ik doen. Ik heb Centrale Raad dan ook gehaald.

I-1: Centrale Raad?

G: Dat is een Rijksdiploma. Dan heb je een bepaald cijfer en dan krijg je een aantekening dat je kindertehuizen mocht werken. Dus niet gewoon.

I-2: Waren dat kinderen die verplaatst waren?

G: Alles. Ja! Ze noemden het ook wel huishoudschool. Maar het heette vakschool.

I-1: Hoelang duurde die opleiding?

G: Ik ben met 12 daar gekomen en met 17 afgekomen.

I-1: Dus 5 jaar?

G: Ja.

I-1: Vond u het leuk?

G: Ja. Volmondig. Ik heb er een prima tijd gehad. Alleen, ik woonde het verst van iedereen en niemand ging mijn kant op. Je moest altijd alleen.

I-2: Dat was wel jammer?

G: Ja. Vroeger was het ook over de weg, want als we naar het hoger onderwijs gingen, dan werd er altijd gezegd: "We gaan over het spoor". Want het spoor – de trein - liep over de straat heen vroeger. Het was nog niet ondertunneld. We gingen over het spoor. Nou, dat was je een heel eind.

I-1: Dat was een andere wereld, terwijl het hemelsbreed naar de Vogelwijk nog geen kilometer is?

G: Nee, het stelt niets voor, maar zo was dat wel!

I-2: Liep u dan naar school?

G: Nee, ik kreeg een fiets. De fiets van mijn moeder is opgeknapt. Die had een hele tijd bij mijn tante in Oegstgeest gestaan. Die had er de ruimte voor. Toen is die helemaal opgeknapt en kon ik op de fiets naar school. Dat was wel nodig.

I-1: Kunt u iets vertellen over de Vogelwijk in die jaren?

G: Ik heb er een geweldige tijd gehad. Ik heb vrienden en vriendinnen gehad. We hebben nog contact met elkaar, degenen die er nog zijn. Eén van die jongens, die zo oud is als ik, die woont in Canada in Calgary; met hem heb ik dagelijks contact. Een broer van mijn moeder woonde drie huizen verder. Dus mijn nichtje en neef waren ook weer bevriend met hen. We speelden altijd buiten. De buurvrouw daarnaast had geen kinderen, maar die vond het leuk om 's avonds touwtje te draaien. Dan konden wij springen. Ze deden allemaal mee. Meneer Nagel gaf muziekles. Die is dirigent van Werkmans Wilskracht geweest. Van hem hebben we blokfluitles gehad. Met Pasen gingen we in de Annakliniek bovenaan de trap voor de patiënten spelen, 's morgens vroeg: Dona nobis.

I-1: Groene buurt?

G: We hadden een speeltuin. Dat was toentertijd niet zo gewoon in de oorlog, toen ik klein was. We hadden een wip en een glijbaan en een heel grote zandbak. Ik wil niet zeggen dat het allemaal zo

geweldig was. Maar wat moest je kind nog meer? We woonden op een bovenhuis. We verzamelden altijd in de speeltuin. Er was altijd wel een vader of moeder. Later hebben ze zo'n huisje gebouwd dat er een portier zat. Maar in mijn tijd was dat er nog niet.

I-2: Is het op dezelfde plek als waar nu de speelplaats is?

G: Ja, hij is er nog steeds, naast die muur. Die muur die er stond, hoorde bij de tuin van de Annakliniek.

I-1: Wat stond er naast de muur?

G: De speeltuin. Die grenst aan de volkstuinten – Zonneveld heet dat – en dan heb je een werkvoorziening voor...

I-2: Endegeest?

G: Dat zit er meer achter. Want je hebt nu een pad langs de sloot en dan kan je zo langs het weiland en kom je zo bij Endegeest uit.

Vroeger schaatsten we daar, dat was toch geweldig. Als die slootjes dicht waren, dan ging je naar Endegeest. We hadden van die houten dingen, we hadden geen mooie schaatsen, maar we krabbelden wel een eind weg. We mochten alleen niet op die hoogte: een soort vierkante wal en daarin zat mest. Daar mocht je niet in, want als je daar door zakte, zat je in de troep. En we mochten eigenlijk ook niet in de koeienbosjes.

I-1: Waarom niet?

G: Daar lagen beesten. In het weiland had je van die kleine eilandjes en die waren omgeven door een sloot. Zo is het mij verteld. Daar hebben ze bomen opgezet en daaronder zijn in heel diepe kuilen koeien bij een of andere besmettelijke koeienziekte [miltvuur] in gedumpt. Jaren voor mijn tijd.

I-1: Lijken?

G: Ja, dode beesten. Maar dat kon vroeger niet anders blijkbaar.

I-1: Een bron van besmetting!

G: Daar mochten we dus niet in.

I-1: Wat een merkwaardig verschijnsel! Ik heb er nog nooit van gehoord. Ik ga eens kijken.

G: Ja. Er zijn er drie. Die bosjes zijn er nog wel. In de oorlog hebben ze nog wel eens een boom weggehaald. Je ziet ze wel liggen. Als je bij de speeltuin het hek ingaat – dat staat altijd open – dan ga je rechtsaf eromheen het weiland in. Dan heb je nog zo'n hekje, waar je overheen gaat en dan kom je bij Endegeest bij die kweektuin. Daar haal ik ook de groenten – rapesteeltjes – dat is een werkproject. Je kunt je inschrijven voor de nieuwsbrief. Als je daar langs dat pad loopt, zie je zo een koeienbosje liggen.

I-1: Was een speeltuin in de jaren '40 een opmerkelijke voorziening?

G: Dat bedoel ik. Wij hadden alles. We speelden daar als kind: geweldig. Als er iets stuk was, maakten de vaders dat 's avonds. Later hadden ze een ton in een beugel: een ronddraaiende ton en dan maar lopen, lopen, lopen. Geweldig.

I-1: Had u nog hobby's thuis? Werd dat gestimuleerd? Sport, muziekles?

G: Ja ja. Ik zat op sporten: gymnastiek. Eerst OGAV: een Oegstgeester vereniging. Later ben ik naar Olympia gegaan. Dat was een afsplitsing en die zat in de kweekschool. Je had een Leidse Houtschool tegen de Leidse Hout aan. Die bestaat nog. En op de andere hoek had je een kweekschool voor onderwijzers en onderwijzeressen. Die hadden een sportzaal en die werd 's avonds gebruikt voor gymnastiek.

I-1: Zat daar Olympia?

G: Ja.

I-2: Was Olympia ook Oegstgeest?

G: Ik weet niet of het echt Oegstgeest was. Uit onze wijk zaten ze er allemaal op. En ook van de Rijnsburgerweg.

I-2: In Leiden bestaat die niet meer.

G: Nee, en de kweekschool bestaat ook niet meer.

I-1: Kwam u als kind veel in Leiden of was u georiënteerd op Oegstgeest?

G: Nee. Alleen bij opa en oma.

I-1: In de Haverzakbuurt?

G: Ja. Verder kwam je eigenlijk niet.

I-1: Heeft u bewust iets van de oorlog meegemaakt. U was 5 jaar.

G: In zoverre: ik heb geen ernstige dingen meegemaakt. Ik weet nog dat we in de keuken zaten en alleen in de keuken had je een soort potkachelletje, die gestookt werd en waar je op koken kon. Dat was een combinatie. Daar werd gegeten. Alles werd gedaan in de keuken.

Er is wel eens een boomstam via het balkon bij ons de gang in gevallen. Je kon de trap niet meer op en af.

I-1: Boomstam. Hoezo?

G: Gezamenlijk van de wijk. Om de beurt zaagden ze stukken eraf en dat werd verdeeld onder elkaar.

I-2: Samen een boom omgezaagd als brandstof.

G: Als ik buiten speelde, we speelden gewoon buiten - en de sirene ging – dat was een verordening, moest ik altijd hard naar huis lopen en in dat hoekje gaan staan - op hetzelfde plekje – want anders konden ze me niet vinden. En ik ken het hoekje nog.

Maar er wordt bij ons niet zoveel gebombardeerd, omdat er een ziekenhuis was. Er werd wel gecontroleerd. Dat weet ik nog wel. Er waren ook wel mensen, die stonden voor de keuken van het ziekenhuis om te kijken of er nog wat afviel. Dat kan ik me nog wel herinneren.

Ik kan me van de bevrijding herinneren je hebt zo de Nachtegaallaan en dan heb je een stukje en zo die muur en het fietspad en hier de speeltuin. Tegen die muur aan stond een militaire wagen – jeepachtig – en dat waren soldaten en die soldaten boden mij snoepjes aan. Ik had van mijn moeder altijd geleerd – ik was 4 à 5 jaar – “je pakt geen snoepjes aan van niemand niet”. Ik vertrouwde het niet, maar ze riepen: “Het is goed!” Ik dacht: je kan me wat. Het mocht niet, maar ik heb het aangepakt en ben naar mijn moeder gegaan: “Kijk eens wat ik heb gekregen! Er was een meneer met een militaire jas aan”.

I-1: Vond uw moeder het goed?

G: Nou, ze hebben het eerst weggelegd, want ze waren bang dat ik ziek werd. Want ik was het niet gewend.

I-1: Honger gehad in de oorlog?

G: Nee, niet echt. Mijn vader en moeder zorgden echt wel dat we te eten hadden. Hij is met een handkar naar Alkmaar gewandeld voor eten.

I-1: Hongertocht? Naar Alkmaar? Ongelofelijk.

G: Ja. Met een gammele handkar.

I-1: Hoe lang heeft hij daarover gedaan?

G: Zou ik niet weten. Heb ik nooit gehoord. Maar ik was 3 à 4 jaar, dus het zei me helemaal niets.

I-1: Ook geen vliegtuigen en het bombardement op het stationsgebied?

G: Heb ik niet bewust meegemaakt. Alleen de schrik van mijn ouders. Het was een drama. Ze zijn gelijk gaan kijken, want de zuster van mijn vader woonde ook daar. En haar man zat op het toilet – hoe verzin je het – en toen het bombardement achter de rug was, zat hij er nog. Hij was overleden. Die is dus omgekomen.

I-1: Was dat in de Haverzakbuurt? Een oom?

G: Ja.

I-1: En uw grootouders?

G: Nee. Hun huis is blijven staan. Het hele Pieter Huibertshof is blijven staan en ook het laatste gedeelte. Het bombardement was bij op het voorste gedeelte plaatsgevonden, bij de Stationsweg.

I-1: Uw grootouders hebben geluk gehad!

G: Inderdaad. Maar zonder geluk vaart niemand wel!

I-1: Terugkomend op de vakschool: u was in 1957 17 jaar, toen u eindexamen deed en uw diploma kreeg. Wat bent u toen gaan doen?

G: Ik ben eerst een jaar bij een dominee in een hofje voor de kinderen gaan zorgen. Die ging verhuizen, want hij werd ergens anders geplaatst. Toen ben ik bij de familie Van Eecke gekomen en die woonde in een stadsvilla aan de Maredijk. Aan het einde kijk je er zo tegen aan. Prachtig huis!

I-2: Waar nu de Willem de Zwijgerlaan langs loopt? [Maredijk 161, bewoond door Dr. R. van Eecke, conservator entomologie Rijksmuseum van Natuurlijke Historie]

G: Maar je kijkt ervan af. Vroeger was dat een doorgaande weg naar het molentje. Ik heb er een leuke tijd gehad en ik werd er 18. Ik weet nog dat ze een heel feestje voor me gemaakt hadden, want ze begrepen: ik had geen vader meer had en het financieel niet zo breed was. In het tuinhuis zaten twee mannen en die waren bevrijd in de Hongaarse opstand. Die mevrouw was van Hongaarse adel. Die hadden heel prachtige schilderijen hangen. Ik heb een stukje gekregen van iemand van Erfgoed Leiden. Ik zie hem: "Die ken ik". Een beschrijving van haar en meneer Van Eecke. Die was conservator geweest van een museum.

I-1: Welk museum?

G: Ik dacht dat het Oudheden was, maar ik weet het niet zeker. Hij spaarde postzegels en ik ook.

I-1: U was daar kindermeisje?

G: Ja, voor de kleinzoon van Van Eecke.

I-1: Die Hongaarse dame zat ook in dat huis?

G: Dat was zijn vrouw. En mevrouw Kisileny – dat was een vriendin van haar; ook daar vandaan – die zat boven. Het was een knots van een huis. In het achtergedeelte hadden ze nog een echtpaar zitten. Daar zaten daar gewoon, want je kon het allemaal niet bewonen.

I-1: Was het hun eigen huis?

G: Dat weet ik niet, maar ik denk van wel. Want ze waren bemiddeld.

I-2: Of van de gemeente?

G: Dat weet ik niet. Ze waren niet onbemiddeld.

I-2: Er zitten nu mensen, die het bewaken: anti-kraak.

G: Dat mag ook niet, want ze noemen het een stadsvilla. Het heeft een heel speciale betekenis.

I-1: Heeft het een monumentenstatus?

G: Ja.

I-2: Is het de overkant van de Willem de Zwijgerlaan?

G: Ja. Bij de stoplichten zie je het direct: over de brug. Je hebt wel dat oude gebouw staan, waar ze huizen gaan bouwen. Dat wordt afgebroken.

I-2: Was dat niet een bouwmarkt?

G: Ja. Vroeger liep dat pad helemaal door naar Oegstgeest, naar de Groene Marewijk. Langs het molentje. Ik ging met Joestie – hij heette eigenlijk Joost, maar oma noemde hem Joestie; dat zal wel Hongaars zijn – een eindje wandelen. Hij wilde altijd naar de molen.

I-1: Liep dat pad dus door?

G: Ja. Prachtig en heel rustig.

I-1: Hoe lang heeft u daar gewerkt?

G: Ik ook daar een goed jaar geweest, want toen kwam zijn moeder uit het sanatorium terug; kon ze naar huis.

I-1: Wiens moeder?

G: De moeder van Joestie: de dochter van mevrouw Van Eecke.

Toen ben ik bij Van Wijk en Heringa gaan werken: op kantoor. Die zaten waar de Haanstraschool is: de Vliet. Dan ga je door zo'n poort heen en dan kwam je achter en kon je je fiets kwijt. Het voorste gedeelte was het kantoor. Ik zat op de reclameafdeling.

I-1: Wat was dat voor een bedrijf?

G: Van Wijk en Heringa: dekenfabriek. Wol. Vroeger was het alleen Van Wijk. Je had van die knotten wol van Van Wijk.

I-1: Wat voor werk deed u daar?

G: Reclameafdeling. Heel leuke tijd gehad. Daar heb ik heel veel vriendinnen opgedaan. Onder andere Meike, die ik eigenlijk al kende en die bevriend was met Eus, die in Calgary woont. Het was heel erg leuk. Daar heb ik een flink aantal jaren gewerkt. Ik ben nog heel even ingevallen als kinderverzorgster bij iemand, maar dat was maar 2 of 3 maanden.

I-1: Wat heeft u gedaan in de reclame bij Van Wijk en Heringa?

G: De mensen vroegen om patronen om te breien. Er werd reclame voor leveranciers verzorgd. Ook pakketjes: Damiaatje-avonden noemden ze dat. Vraag me niet wat het betekent. Dat waren showavonden met gebreide kleren om te tonen wat je allemaal kon met die modeshows. Dat was erg

leuk. Het waren speciale dames die dat breidden. Dat ging in de verkoop. Mijn man heeft een keer een vest voor me gekregen; daar hoefde hij niet eens veel voor te betalen. Het was helemaal kant en klaar. Ik heb er jaren mee gedaan.

I-1: Allemaal in het gebouw, waar nu Haanstra zit?

G: Nee. Daar tegenover. Aan de andere kant van de Vliet. Daarachter is een heel grote open plek, waar de fietsen gestald werden en waar de karren met wol kwamen. Dat grensde aan ... hoe heet dat straatje ook al weer: het verlengde van het Rapenburg?

I-1: De Kaiserstraat?

G: Ja. Het was een blok. Dat grensde gewoon aan elkaar. Daar was ook een deel van die fabriek. De wol kwam uit het verfbad en dan zeiden ze: "Nee hoor, ik koop mijn wol bij de dealer". Dat waren speciale wolwinkels. Mijn moeder zei: "Ik koop het wel bij de HEMA". Maar ik had gezien: er kwam een hele grote kar en dan zeiden ze: "Dat deel even bandelieren voor de HEMA, dat deel voor die en dat voor V en D. Het was één kar.

I-1: Staan op dat terrein nu studentenflats?

G: Ik zou het niet weten. Ben er nooit meer geweest. Schuin daar tegenover had je de manege.

I-1: De poort met dat paardenhoofd staat er nog steeds. Later was daar De Bak. Hoe lang heeft u daar gewerkt?

G: Tot 1962 denk ik; 1961 of 1962. Toen ben bij Degens en Scheeren gekomen, want ik ben in 1963 getrouwd. Dat was een vloerbedrijf. Linoleum en Balatum: de betere soorten. Dat waren projecten. Ik deed daar de loonadministratie.

I-1: Als kinderverzorgster. Had u daar wel de opleiding voor gehad?

G: Dat was zo moeilijk niet. Ik heb ook bij Vianda gewerkt: vlees. Die zat... vroeger had je daar een GGD-huisje. Bij de markt, waar nu Molen De Valk is. Daar heb je nu die flats staan. Vroeger had je aan die kant een bakkerij en aan die kant had je het kantoor van Vianda. Vianda zelf zat aan de Langegracht, met zijn vleeswaren e.d. [Langegracht 48-59, Vleeswaren- en conservenfabriek]

I-1: Waar zat dat vloerenbedrijf?

G: Burgsteeg. Toen ik daar zat, heb ik op de televisie van de burens – ze hadden hem even gedraaid – de maanlanding gezien. In 1969.

I-1: Dat vergeet je niet meer he? Waar zaten ze in de Burgsteeg? [nr. 2a]

G: Vooraan. Er zit nu een secondhand-winkel. Tegenover Bentveld. Dat is de meubelzaak op de hoek. Van de ouders van Menno Bentveld van "Vroege Vogels". Ik blijf een 'rooie' hoor!

I-1: Van de VARA?

G: Ja.

I-1: Wanneer heeft u uw man ontmoet?

G: Toen ik 11 of 12 jaar was. Op de AJC. Ik vond het maar een pestjongen. Hij was zo druk. Ik vond het maar een vervelend joch. Maar toen de kruim erin kwam - zei mijn moeder – toen vond ik hem toch wel erg aardig. Toen we 16 waren, hadden we toch een beetje verkering. In 1960 ben ik verloofd en in 1963 getrouwd. Dat deed je vroeger nog: verloven.

I-2: En de uitzet he?

G: Ik heb nog de spullen van de uitzet. Dat wil je niet geloven. Je spaarde je helemaal gek. Tegenwoordig is dat er niet meer. Mijn kinderen liggen in een deuk erom.

I-1: Ik heb het zelf niet meer gedaan, maar mijn zus nog wel.

G: Je wilde heel mooie dingen hebben. Ik was een beetje verwend bij al die mensen met al die mooie dingen. Je dacht: dat wil ik ook.

Ik had een cassette: die vond ik erg mooi. Dan gingen we elke maand of elke week, wanneer je je geld kreeg, wat halen, totdat je het bij elkaar had. Dat was op de hoek van de Donkersteeg. Daar was een juwelier, die verkocht die spullen en daar kochten we elke keer wat. Daar zit nu een winkel waar ze slingers en feestartikelen verkopen.

I-1: Waar is de Donkersteeg?

G: Die loopt van V & D naar de Haarlemmerstraat. De andere steeg is de Maarsmansteeg. Die loopt langs V & D.

I-1: Aan de overkant van het water de Nieuwe Rijn – op die hoek? Het stukje van de Haarlemmerstraat naar Annie's verjaardag?

G: Ja.

I-1: Ik vond het heel lief van die meneer, maar die ging failliet. Die had mijn cassette in het zilver staan. Ze kwamen alles bij hem weghalen. Daar was hij zo verbolgen over dat hij zei: "Als jij naar huis gaat en jij haalt je cassette op – ze hebben alleen maar opgeschreven 'cassette' - dan ruilen we hem om voor een zilveren". Vind je dat niet geweldig?

Dit zijn de foto's van De Stem des Volks. In 1952 zijn ze op vriendschapsbezoek geweest bij de Deense organisatie. Dit is dus de foto vanuit Denemarken dat ze op het stadhuis ontvangen werden.

I-2: Een soort stedenband?

G: Ja, maar dan van het zangkoor. De begrafenisplechtigheid van Den Uyl werd afgesloten met gezang van De Stem des Volks.

I-1: Dat klopt.

G: Toen mijn vader begraven werd, stond het hele koor De Stem des Volks bij het graf. Toen is er ruzie ontstaan, want een zus had de dominee uitgenodigd. Mijn vader wilde er niets meer van weten; mijn moeder hoefde het ook niet meer, maar zij vond De Stem des Volks niet gepast bij een begrafenis. Ze heeft mijn moeder nooit meer aangekeken: je mag niet zelf uitmaken wat je doet.

I-2: Het wordt je niet in dank afgenomen?

G: Nee. Schandalig.

I-1: Uw vader is in 1952 overleden. Onverwacht?

G: In 1953. Nou ja, onverwacht. Hij had kanker. Maar dat was in die tijd niet zo bekend. Eerst had hij pijn in zijn buik. Hij kreeg van de dokter Cascra-pillen. Hij kreeg er zulke krampen van dat hij zei: "Dat gebruik ik niet meer". Het heeft vrij kort geduurd, want hij scheen al heel lang ziek te zijn, maar voordat je toegeeft dat je wat hebt...

I-2: Hij was relatief jong. Dan gaat het sneller.

G: Ja. Hij was 47.

I-1: Uw moeder stond er alleen voor. Wat heeft ze toen gedaan?

G: Ja. Je had geen uitkering: je kreeg van de steun, een klein bedrag. Ze ging wel eens uit werken. We hadden best wel een duur huurhuis in verhouding. Dat was niet op te brengen. Met mijn tante in Oegstgeest ging ze boodschappen doen. Maar we hebben het gered. Ik moest altijd briefjes inleveren, maar mijn moeder fietste niet. De bus – en de tram had je toen - was veel te duur. Ik moest op mijn twaalfde de stad in naar meneer Zunderman om alles te brengen.

I-1: Wie was meneer Zunderman?

G: Meneer Zunderman was van de partij. Die woonde in de Van 't Hoffstraat. [nr. 3a]

I-1: Werkte uw moeder in het ziekenhuis?

G: Ja. Het Academisch. Geen gediplomeerd verpleegster: dat was ze niet. Wel verzorgster.

I-2: Was dat voor haar huwelijk?

G: Ja. Ze heeft ook nog – dat was vrij zwaar werk - bij Beuth gewerkt. Dat was ook in de Kaiserstraat. Beuth maakte van die dikke dekens, waar ze die patronen in stikte. Mijn dochter bijv. had een dekje voor haar poppenbedje en daar hebben ze uit de losse hand op de naaimachine 'Ilona' op gemaakt. Ik kon dat niet.

I-1: Eerst heeft u bij Vianda gewerkt op de Langegracht. Wat heeft u daar gedaan?

G: Ook loonadministratie. Daar heb ik het geleerd. Ik had eerst een chef, maar toen gingen ze bezuinigen en toen hebben ze de chef eruit gegooid en mij gehouden. Hij was heel boos op me, maar ik zei: "Ik kan er niets aan doen". En hij zei: "Het is mijn eigen schuld. Ik had het niet moeten doen".

I-1: Heeft u er een opleiding voor gedaan?

G: Nee. Gewoon praktijk. Er waren machines en er gingen kaarten in en dan tik je dat aan. Het ging eigenlijk heel simpel. Toen kon je met meerdere vingers tikken. Ik had nog nooit een typemachine in handen gehad. En je moest naar het Arbeidsbureau, want er werkten erg veel Oostenrijkers.

I-1: Hoezo?

G: Die hadden werkvergunningen nodig. Die moesten steeds allemaal gecheckt worden.

I-1: Oostenrijkers? Waarom?

G: Ik kan je het niet vertellen. Maar Schucklenz, de chef, die kwam er zelf vandaan. Ik vermoed dat het daarmee te maken heeft. Achteraf denk je: hoe heeft dat kunnen bestaan? Toen hebben ze het gestopt. Toen kwam de directeur een keer – dat was een Duitser: Krueger [W. Krüger] – die zag mij lopen en zei: “Wat ben je aan het doen?” Ik zeg: “ik ben naar de bank geweest”. Hij zei: “Naar de bank, naar de bank?” Ik zei: “Voor het salaris”. Dat werd elke week nog uitgeteld. Dan moest ik naar de kassier.

I-1: Het loonzakje?

G: Ja. Samen telden we de salarissen uit. Hij zei: “Loop jij alleen daarmee over straat?” Dat was de ABN [=Amsterdamsche Bank] op het Rapenburg [nr. 35-37]. Dan liep ik helemaal naar de Langegracht. Als ze hadden geweten dat ik zoveel geld op zak had. Dat deed je gewoon.

I-1: Hoe lang heeft u daar gewerkt?

G: Bij Vianda? Een jaar of 4 à 5.

I-2: Was u toen al getrouwd?

G: Ja. Je kreeg elke vrijdag een vleespakket. Toen ik getrouwd was – ik ben bij mijn moeder ingetrouwd, want in die tijd had je geen huizen, net als nu hier – toen hebben de zolder vertimmerd en daar gewoond: 2 jaar. En toen kreeg hij van de marine een huis. Hij werkte bij de marine: elektronisch bedrijf. Hij werkte bij de radarsystemen in Valkenburg.

I-2: Waar bent u gaan wonen?

G: Kamperfoelielaan [43] in Oegstgeest. Het ene feestje na het andere bij de marine. De hele buurt liep uit.

I-1: Hoezo?

G: Nou ja, ik denk dat driekwart daar bij de marine werkte. Als er een feestje was.... iedereen kende elkaar natuurlijk.

I-1: Wat was de opleiding van uw man?

G: Hij had een marine-opleiding. Hij had bij de marine een opleiding gevolgd. Hij was radio- en radarmonteur of technicus, hoe je het ook zeggen wil. Dat was dus de communicatie. We hebben meegemaakt dat we gebeld werden – we woonden in Oegstgeest – door een vriend en collega van hem dat een vliegtuig door twee dronken matrozen gepikt werd. Het kwam over het witte kerkje in Katwijk en toen stortte het in zee. Hij is als de sodemieter naar Katwijk gegaan. We hadden inmiddels een lelijke eend.

I-2: Heeft u kinderen gekregen?

G: In 1975 is Ilona geboren en in 1972 Remco. En ik ben in 1963 getrouwd.

I-2: Dat was vrij laat? Omdat u jong getrouwd was?

G: Nou ja. Het loopt zo! Zie de foto's: de onderste is mijn zoon en de bovenste is mijn dochter. Remco en zijn dochter. Ilona heeft geen kinderen.

I-1: Twee kinderen. In de jaren '60 en '70 was het toch een sport om grote gezinnen te krijgen?

G: Nee. Ik was ook uit een gezin van twee en mijn man had een broer 5 jaar boven hem en daarboven een zus, die 19 jaar ouder was. Daar is de oorlog en allerlei toestanden tussen gekomen. Wij kwamen niet uit grote gezinnen.

I-2: Waren dat de katholieken?

G: Vast wel.

I-1: De 'Rooien' waren wat zelfbewuster?

G: Ach, we stonden er niet bij stil. We zijn in 1965 naar Oegstgeest verhuisd. Ik hoor mijn moeder nog zeggen: “Wat fijn dat jullie een huis hebben. Nu gaan we zeker niet op vakantie?” We hadden een vakantie besproken in Kirchberg in Oostenrijk. “Natuurlijk”, zegt Piet: “We gaan eerst op vakantie”. “Maar je geld”. Piet zegt: “Dat zien we dan wel weer”. Zo deden wij het toch. En het jaar daarop ben ik naar Spanje gegaan. Dat was helemaal wat!

I-1: Was die oudere generatie niet gewend om op vakantie te gaan? Mijn moeder ging elk jaar 3 weken naar Maarn. Dat vond ze een luxe! Vanaf de jaren vijftig gingen de mensen naar Spanje en Italië.

G: Ja. Wij hadden natuurlijk die jeugdvereniging, die wij dus voortgezet hebben. In 1958 is de AJC gestopt en toen kreeg je Jeugd- en Jongeren centrum Ruimte. Dat is in 1975 gestopt. Nee, ik weet het

niet precies.....en toen hebben we het Jeugdcentrum Het Camp opgericht. Daar stond het clubhuis van ons. Dat is achter de Haarlemmerstraat: een heel oude woonwijk. Tegen de achterkant van de schouwburg. Je hebt daar de Boerhaavezalen – het museum – en wij zaten daar tegenover. Wij hebben dat heel lang gehad. Vroeger had je de Leidse Jeugdactie. Die regelde al het jeugdwerk in Leiden en de subsidies. Naast ons hebben we een fanfareorkest gehad en voor de rest had je kunstenaars. In de Vrouwenkerkkoorsteeg woonden gewoon families. Die zijn er op een gegeven moment allemaal uitgezet. Ons huurcontract werd niet meer verlengd, omdat het bij de Boerhaavezalen getrokken werd. Daarom moesten we eruit.

I-2: Waar zijn jullie toen heen gegaan?

G: Wij zijn toen gestopt. Piet is toen – op verzoek van de gemeente; die is met hem in gesprek gegaan: meneer Zunderman van de partij en meneer Blom: op audiëntie – met de vraag: “Kan je niet een clubhuis beginnen in Leiden-Noord? Want daar is de nood hoog”. Eigenlijk sociale achterstand.

I-1: De Merenwijk?

G: Nee, die bestond nog niet. Echt Leiden-Noord, de Kooi. De flats: de Hoven.

I-1: Dat is toch de Merenwijk?

G: Nee. Leiden-Noord. Er waren gezinnen bij. Dan praat je over armoede! Die woonden in een driekamerflat. Ik weet hoeveel kinderen ze hadden, maar ze hadden de kelder ingericht met stapelbedden. Daar sliepen 7 kinderen! In een kelder. Dan praat je over armoede.

I-1: Uw man werkte bij de marine als radio- en radarmonteur. U werkte in de kinderopvang en heeft kantoorwerk gedaan. Maar u beiden had dus een sociale interesse!

G: We hadden de AJC doorgezet. We zijn altijd doorgegaan met ons werk daar, want we vonden dat leuk. Het is ook een hele ploeg. Op zondag kwam de burgemeester nog wel eens langs en die zag dat dan. Maar toen hij hoorde dat we naar Oegstgeest vertrokken, is hij er werk van gaan maken. We woonden twee maanden in een marine-woning. Daar is wat om te doen geweest. Toen nam hij ontslag. Het is op afspraak geweest van de gemeente Leiden – die is in gesprek gegaan met de marine – Pieter zei: “Ik heb een hartstikke goede baan. Als er misgaat, wat moet ik dan?” Ik zei: “Van mij mag je het proberen”. Maar het hem niet zou bevalen, kon hij zo terug.

I-2: Jullie woonden in een huis van de marine. Maar hij ging werken bij de gemeente Leiden.

I-1: Kamperfoeliestraat?

G: Kamperfoelieaan. In Oegstgeest heb je toch geen straten. Je hebt alleen lanen. Haha!

I-1: Uw man werkte bij het buurthuis. U werkte bij de AJC?

G: Wij draaiden gewoon door in de Caeciliastraat. Een clubhuis in Leiden was in een kelder onder die flats. Aan de zijkant ging je erin. Op een gegeven moment hebben ze de subsidie stilgezet. Toen is aan de kopse kant van de Bernardkade is een servicegebouw gekomen. Er werkten 7 stichtingen: het Volkshuis, Moderne Jeugdhaven; daar zaten wij onder, de Ankerclub; dan had je de gereformeerden en de Katholieken: zeven stichtingen. Vandaar dat het gebouw de Zevensprong heette.

I-2: Is die er nog steeds?

G: Nee. Die hebben ze afgebroken en er een woonwijk neergezet. Daarvoor in de plaats hebben ze 't Spoortje neergezet, maar dat is ook alweer dicht volgens mij.

De Zevensprong was een servicegebouw. Daar werden de festivals gehouden. Daar werden gevoetbald: alles wat lawaaiig was. Op de vrijdag zaten we er vaak, met tienergroepen, met bandjes..... je wilt niet weten. Dat ik zo slecht hoor, is niet voor niets.

We werkten dus met 7 stichtingen. Ieder had zijn eigen programma, maar het overleg was 's morgens: eens in de week of 14 dagen. Dan had je je vaste dag en kon je je programma erop instellen.

Ik ben daar een peuterspeelzaal begonnen, op verzoek. Ik ben daar als eerste geweest en ik heb daar een half jaar gewerkt. Toen kwam er iemand in dienst. Toen zagen de mensen het prettige erin en kwamen er heel veel kinderen. Toen werd het uitgebreid: de bar, het speelgoed. Zo groeit het.

I-1: Hoeveel tijd besteedde u eraan per week?

G: Veel.

I-1: Wat is veel? U had toch een gezin?

G: Nee. Toen hadden we nog geen kinderen. Toen we kinderen hadden, zijn we ermee gestopt.

I-1: Over welke jaren spreekt u nu?

G: De jaren '70. Remco is van 1972 en Ilona van 1975. Toen Remco er was, hebben we nog even in de Caeciliastraat gewerkt. Maar toen werd de huur opgezegd. Dat liep wel mooi samen. Toen zijn we daar echt.....het was een gemis, maar aan de andere kant ook wel een opluchting. Want het was wel heel zwaar.

I-2: Geen makkelijke kinderen om mee te werken?

G: Nee, maar je kende je pappenheimers. Toch hebben ze het altijd heel erg gewaardeerd. Want ik kwam een jaar geleden over de markt en opeens: "Juffie!" Ik dacht: zou het tegen mij hebben? "Kom eens even hier!" Ik loop naar zijn kraam. Ik herkende zijn snuitje wel, maar kon zijn naam niet onthouden. Hij zegt: "Ik zeg tegen die jongen van me: Jullie missen zo'n hoop. Dat is nou die juffrouw, waarover ik verteld heb". En een heel verhaal. Dat vond ik heel erg leuk.

I-1: Wat voor kinderen waren het? Kunt u iets daarover vertellen?

G: Gemêleerd. De een had het beter dan de ander. Toch zorgden de ouders dat ze in het weekend mooie kleding hadden. Ze waren altijd schoon. Dat vond ik al heel belangrijk. Ik moet eerlijk zeggen dat we er niet zo naar keken hoe ze eruitzagen. We hadden een bar daar. Er werd heel streng gekeken dat er geen alcohol was. Ik haalde wel eens flesjes op en zette die weg ergens. Als ik iets van alcohol zag, waren de rapen gaar. Dan kwamen ze er een half jaar niet in.

I-1: Waarom kwamen die kinderen daar? Waren het probleemgezinnen?

G: Bandjes, dansen! Gewoon met elkaar. Gezelligheid.

I-1: Waren het probleemkinderen?

G: Nee. Kinderen die problemen hadden, werden op een andere manier opgevangen. Dat ging allemaal goed, want daar had je je achterban voor.

I-2: Dat was jeugd- en buurthuiswerk?

G: Ja. Je had samenspraak. Als we wat merkten, gingen we met de onderwijzer overleggen. Die kan beter de contacten leggen met de schooldienst. Even doorspelen.

I-1: Wat was de aard van uw werk? Organisatorisch of werkte u met de kinderen zelf?

G: Ook. We organiseerden kampen voor hen. Er waren kinderen die nog nooit op vakantie waren geweest. Er reed een grote bus voor en dan met zijn allen erin. Dan in tenten, vaak op onze terreinen. We hebben ook wel in padvindershuisen gezeten. Daar had je van die slaapzalen, die waren ingericht. Heel leuk. Dat was heel goed verzorgd. Voor eten ging er een moeder mee. Die kookte. Ik kocht het eten in met een paar vrijwilligers. Er waren van die tienergroepen en er waren altijd wel 1 of 2 die vroegen: "Mogen wij meehelpen?" Dan zei ik: "Dan moet je dit en dat doen!" Dat was dan de afspraak en dat deden ze dan gewoon. Het ging allemaal zo gemakkelijk. Helemaal geen moeten!

I-2: Het was natuurlijk vrijetijdsbesteding?

G: Ja. En mijn man was niet de enige van de MJR (Moderne JeugdRaad), want Geert Koet was daar ook in dienst. Die had eerst bij Reurich gewerkt [J. Reurich was directeur van De Zevensprong, overl. 26-4-1972]. Dat was clubhuis Geloof, Hoop en Liefde op de Middelstegracht [Oranjegracht 70 en Langestraat 67-69; op de Middelstegracht stond wijkgebouw Pniël] en dat is later afgebroken. De gemeente heeft het geld van de afbraak overgemaakt naar de stichting die die clubhuizen beheerde: het Volkshuis e.d. En die staan op de plaquette van Morschwijk, want het geld van de Middelstegracht is besteed om dat clubhuis neer te zetten. Daar kwam wel subsidie bij, maar dat was wel het beginkapitaal.

I-2: Heeft u nu nog een club in de Mors? Een buurthuis?

G: Ja. Morgenochtend weer. We zijn daar in 1975 begonnen. In 1974 officieel begonnen, mijn man en ik, en in mei 1975 zijn we geopend. Sinds die tijd heb ik een vrouwengroep. Er is wel verloop geweest en overlijden, maar we draaien nog steeds.

I-1: Werkte uw man daar naast zijn werk in Leiden-Noord?

G: Nee. De Mors is na Leiden-Noord gekomen.

I-1: Was uw man ook hier in dienst?

G: Ja. Maar op een gegeven moment is het hele jeugdwerk weer op zijn kop gegaan en zijn we allemaal in dienst van de gemeente gekomen en niet van die stichtingen.

I-2: Kwam toen de LWO: Leidse WelzijnsOrganisatie?

G: Meneer Steinbach. Die was de animator van de vrije jeugdbeweging, maar ook van dit soort dingen. Tegenover het stadhuis had je een organisatiebureau, dat alles verzorgde. [Stichting Welzijn Leiden, Breestraat 117] Op de hoek van de Trouwstraat – dat is nu een soort kringloopwinkel – daar zat meneer Steinbach. We hadden een jeugdbuitencentrum, aan de Vliet. Dat was ook mooi!

I-1: Waar lag dat?

G: Als bij park Cronestein dat pad opgaat.

I-2: Ik denk dat we er een punt achter kunnen zetten. We hebben alle vragen aan de orde gehad. Heeft u zelf nog onderwerpen waarover u zou willen vertellen?

G: Ik vind het jammer dat het jeugdwerk tegenwoordig zo miniem is. Ik vind het een verlies. Niet alleen dat de kinderen – zij zijn elektronisch bezig: ik heb een hele stapel boeken en op de wijkapp de vraag gezet: wie wil mijn boekjes hebben? Nul reacties. Kinderen lezen niet meer. Kinderen doen niet meer. Als er een clubhuis kwam vroeger, dan bruiste het van het leven. Er was altijd wel een club bezig. Dat zie je nu niet meer. Ik vind dat dat meer gestimuleerd moet worden. Maar wie ben ik?

I-1: Ik heb nog een vraag. Wanneer is uw man overleden?

G: In 1980. Tijdens de vakantie. We lagen in de tent. We waren aan het kamperen. Een hartstilstand opeens. Hij was overwerkt. We hadden net het vijfjarig jubileum van dit clubhuis achter de rug.

I-2: Waar was het clubhuis De Mors?

G: Daar! Nog steeds. Een mooi clubhuis hoor! Maar het is zo veranderd. Er hangen binnen heel mooie kunstwerken van mevrouw Steinbach. Die is kunstenares. Echt heel mooi. En meneer Begeer zat in het bestuur. Die heeft bijvoorbeeld die lampen gemaakt en de letters voor op de gevel. Hij was van de zilverfabriek.

Ik vond het systeem vroeger van besturen goed. Het mochten dan hotemetoten zijn geweest, maar ze hadden zakelijk inzicht en ze konden financieren en sturen. Ik vond het een betere hiërarchie dan dat je alleen van de gemeente afhankelijk bent. Als je ziet wat er nu.....ik kan weinig met de structuurvorm tegenwoordig.

I-1: Bent u zelf doorgedaan en actief gebleven?

G: Ja. Ik heb in buurthuis De Mors nog steeds een vrouwengroep.

I-1: Kunt u iets over de vrouwengroep vertellen?

G: Het is een creativiteitsgroep. We doen allerlei dingen. Je kunt merken dat ze nu ouder zijn. Wat daar staat maak ik op de club: die heks. Daar heb je de poppen: dat zijn antroposofische poppen. We hebben iemand, die daar verstand van had, uitgenodigd. Dat is een bepaalde leer. Je nodigt iemand uit om daar over te vertellen. Dat is eens in de zoveel tijd.

We hebben allerlei dingen gedaan. Ik ben nu heel erg bezig met mozaïeken.

I-2: Is het intussen ook een praatgroep?

G: Vaak wel. Ze maken veel kaarten en breien en haken. Gisteren was ik in de Leidse Hout en daar was een mevrouw, die had een gehaakte tas. Ik dacht: wat leuk! Ik vroeg: "Mag ik er een foto van maken? Voor mijn vrouwengroep". "Ja", zegt ze, "prima". Dan laat ik het morgen zien. Misschien een ideetje voor jullie?

I-1: Hoeveel leden heeft die vrouwengroep?

G: Ongeveer 15 nog. Maar er waren er vroeger 40. We gingen met een hele bus weg. Dagjes uit. Er zijn er veel overleden. Ze hebben elkaar nodig. Iedereen vindt het ontzettend leuk. Toen het niet kon en stillag door de Corona, was het echt een gemis.

I-1: Uw kinderen zijn groot. U bent grootmoeder?

G: Ja. Dat is mijn kleindochter. Ik heb even lesgegeven op haar school. Ze heeft lopen opscheppen: "Mijn oma is ook juffrouw". Toen vroeg haar juffrouw of ik een dagje daar wilde komen werken. In Pijnacker.

I-1: Ik ben door mijn vragen heen. Wilt u nog iets vertellen?

G: Nee hoor.